

Sümerbank sermayesine 58 000 000 lira ilâvesine dair kanun lâiyhası ve İktisad. Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/125)

T. C.

Başvekkâlet

Kararlar dairesi müdürlüğü

Sayı : 6/2351

8 - V - 1939

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Sümerbank sermayesine elli sekiz milyon lira ilâvesi hakkında Maliye vekilliğince tadilen hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 28 - IV - 1939 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil

Dr. R. Saydam

Mucib sebebler

Birinci beş senelik plânla ilâvelerinin tatbik ve ikmali ve ikinci dört yıllık plânla Sümerbanka verilen işlerin yapılması için 115 milyon liraya ihtiyaç olduğu tahmin ve hesap edilmektedir.

Bu miktardan 3082 sayılı kanunla şeker sanayiine tahsis edilen 3,5 milyon lira hariç olmak üzere 2580 ve 3249 sayılı kanunlarla Sümerbank sermayesine ilâve edilen 57 milyon lira tenzil edildiği takdirde, plânlar mucibince giriştiği işlerin itmamı ve girişeceği işlerin tahakkuk ettirilmesi için Sümerbank sermayesine daha 58 milyon liranın ilâvesi lüzumu tebarüz eder.

Sümerbankın sermayesine yeniden ilâve edilecek olan mebalığın de Maliye vekâletince eski kanunlarda derpiş edilen şekillerde temin edilmesi icab edecektir. Bankanın ihtiyacı olan mezkûr paranın Maliye vekâleti tarafından kredi yolu ile temini halinde istikraz faizlerinin bu vekâletçe deruhde edilmesi tabiidir. Kredi yolu ile temin edilen meblâğın kredi yapan müesseseye tesviyesinde Sümerbank sermayesi hesabına geçirilmesi icab eder.

Bankaya istikraz salâhiyeti veren 2262 sayılı kanunun beşinci maddesinde tayin edilen 20 milyon liralık had halihazırdaki iş programına ve kurulmuş ve kurulacak fabrikaların işletme ihtiyaçlarına kifayet etmeyeceğinden bu salâhiyette iki misline çıkarılmış bulunmaktadır.

İktisad encümeni mazbatası

T. B. M. M.

İktisad encümeni

Esas No. 1/125

Karar No. 23

30 - V - 1939

Yüksek Reisliğe

Sümerbank sermayesine elli sekiz milyon lira ilâvesi hakkında Maliye vekâletince tadilen hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetininin 28 - IV - 1939 tarihli kararile Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası İktisad vekili hazır olduğu halde encümenimizde tedkik ve müzakere olundu:

2262 numaralı kanun, Sanayi kredi bankası ile Devlet sanayii ofisini birleştirmek suretile yirmi

milyon sermaye ile Sümerbankı tesis etmişti.

1934 senesinde hazırlanan ve beş büyük endüstri şubesini ihtiva eden beş senelik sanayi plânında, tahakkuku Sümerbanka havale edilen kısım, kırk iki milyon lira tahmin edilmiştir.

Beş senelik sanayi plânı hakkında İktisad vekâletinin Başvekâlete takdim ettiği raporlarla 2580 numaralı kanunun mucib sebebler lâyihasında bu işlerin tedkikatı bitirilmiş ve hesaplarının, hazırlanmış esas projelere istinad ettirilmiş olduğu yazıldığına göre tahmin olunan kırk iki milyon lirası, tabii marjlar dahilinde hakikate çok yakın bir rakam olarak kabul etmek lâzımdır.

Sümerbankın bu işe başlayabilmesi için ihtiyacı olan bu kırk iki milyon lira da 2580 numaralı kanunla temin edilmiştir.

Türkiye İş ve Ziraat bankaları ile Sümerbank arasında teşkil olunan 22 milyon lira sermayeli Şeker fabrikaları anonim şirketine 7 330 000 lira iştirak eden Sümerbankın, iştirak hissesini tamamlaması maksadile 3028 numaralı kanunla sermayesine üç buçuk milyon lira daha ilâve edilmiştir. Aşağıdaki mütaleamızda bu sermayenin beş senelik plânla alâkası olmadığından daima tedkiklerimizden hariç tutulacaktır.

Beş senelik sanayi plânında henüz nerede kuru acağı tesbit olunmamış bulunan demir fabrikasının Karabükte tesisi takarrür ettikten ve senelik 90 - 100 bin ton yerine istihlâk kabiliyeti 180 - 120 bin tona çıkarıldıktan sonra inşası H. A. Brasset Co. namındaki İngiliz şirketine ihale edilmiştir. 2 745 000 İngiliz lirasına ihale edilen fabrika tesisatına, inşaat, nakliye, kredi faizi, muhtemel kur farkları mütehasıs masrafları da ilâve edilerek bu defa tesisatın 4 000 000 İngiliz lirasına mal olacağı anlaşılmıştır. İngiliz lirası altı Türk lirası hesabına 24 milyon liraya çıkan projeye, ihtiyaten bir milyon Türk lirası daha ilâve edilerek bu işe tahsis olunacak sermaye yirmi beş milyon hesap edilmiş, eski ve yeni tahminler arasındaki 15 milyon lira farkı karşılamak üzere de 3249 numaralı kanunla Sümerbank sermayesine 15 milyon lira ilâve edilmiştir.

Yukarıda arzedilen tahmin ve takdirlere rağmen birinci plânda yapılan bazı tadilat ve ilâvelerden sonra bu endüstrilerin tamamlanması bu gün 115 milyon liraya ihtiyaç göstermektedir.

Lira

42 000 000	2580 numaralı kanunla verilen sermaye
15 000 000	3249 » » » »
58 000 000	Müzakere edilmekte olan kanun lâyihasile istenilen sermaye

115 000 000

Sermaye tezyidini icab ettiren sebeblere gelince :

1 - Birinci beş senelik plânda mevcut olmayan Sivas çimento fabrikası, İzmit ikinci kâğıd fabrikası, İzmit Kaolin fabrikası, Kütahya kiremid fabrikalarının yapılması ve Tavşanlı Gerenez linyit ocaklarının işletmesidir. Bu işlere takriben 7 000 000 lira sarfedilmiştir.

Bunlardan Sivas çimento fabrikası ile ikinci kâğıd fabrikası istisna edildiği takdirde kaolini yıkamak için yalnız 3500 ton saf kaolin istihsal edecek küçük bir işi büyük bir tesis gibi görmek caiz değildir.

Bu kaolin fabrikası ile Kütahya kiremid fabrikası, Tavşanlı ve Gerenez linyit işletmeleri tedkike değer bir mevzudur.

2 - Demir fabrikası istihsal kudretinin bir misli artırılması

3 - Birinci kâğıd fabrikası istihsal kudretinin 10 bin tondan 15 bin tona çıkarılması

4 - Seliloz fabrikası istihsalinin 6 binden 17 500 tona çıkarılması

5 - Merinos yün ipliği fabrikası bir milyon kilo yıkanmış yapağıdan kamgaran ipliği yapmak lâzım gelirken bu defa bir milyon kilo kirli yapağıdan imal edecek hale getirilmiştir. Eski plânda 10 bin iğ üzerine hesap edilmiş iken bu defa tek kat için 16 340 iğ çift kat için 6 690 iğ konmuştur. Mütehasıslar tarafından tedkik edilerek tek veya çift iğ farkının hesablanması lâzımdır.

6 - Suni ipek fabrikasının 490 000 lira yerine 3 205 000 liraya mal olması

7 - Nazilli ve Kayseri fabrikalarının 10 milyon yerine takriben 18 milyon liraya mal olması.

8 - İkinci kâğıd fabrikası

Birinci plânda yapılan tadilat ile plân harici yapılan işlerin mukayeseli listesi aşağıda gösterilmiştir:

Birinci beş senelik endüstri plânına göre kurulan fabrikalar

Fabrikanın adı	İlk tasarlanan kapasite	Katğı kapasite
Bakırkyök bez fabrikası	7 500 000 M. 10 000 İğ. 300 Tezg.	8 720 000 M. 9 496 İğ. 280 Tezg.
Kayseri bez fabrikası	30 000 000 M. 33 000 İğ. 1 050 Tezg.	30 000 000 M. 32 520 İğ. 1 024 Tezg.
Nazilli basma fabrikası (Bez ipliği)	17 500 000 M. 1 772 000 Kg. 29 500 İğ. 650 Tezg.	17 199 000 M. 1 835 000 Kg. 28 236 İğ. 768 Tezg.
Ereğli bez fabrikası (Bez ipliği)	7 000 000 M. 578 000 Kg. 16 500 İğ. 300 Tezg.	5 750 000 M. 523 000 Kg. 18 400 İğ. 330 Tezg.
Malatya bez ve iplik fabrikası	21 000 000 M. 29 000 İğ. 1 000 Tezg.	1 300 000 M. 26 200 İğ. 432 Tezg.
Merinos yün ipliği	Yrkanmış yapağından kamgarn 1 000 000 Kg. 10 000 İğ.	Kirli yapağından kamgarn 1 085 000 Tek kat için 16 40 İğ. Çift kat için 6 690
Sunî ipek fabrikası	300 000 Kg.	300 000 Kg.
Kâğıd fabrikası I.	10 000 Ton	15 000 Ton
Sellüloz fabrikası	6 000 Ton	17 500 Ton
Demir çelik fabrikası	90 100 000 Ton font	200 000 Ton font
Gülyağı fabrikası	22 000 Kg.	22 000 Kg.
Kükürt	Günde gül çiçeği 5 000 Ton	4 000 Ton
Hamız kibrit fabrikası	3 980 Ton	14 000 Ton
Süper fosfat	3 000 Ton	3 000 Ton
Klor	2 100 Ton	1 925 Ton
Sudkostik	2 450 Ton	2 100 Ton
Sünger çelik	—	—

Plân haricinde yapılan işler

Sivas çimento fabrikası	75 000 Ton
Kâğıd fabrikası II.	10 500 Ton
Kaolin	3 500 Ton
Sapanca İzmit su tesisatı	Sanayide 600 litre su isalesi için

Birinci plânda gösterilen işlerin muhammen kıymetile bu gün tahakkuk eden maliyetleri arasında nisbet itibarile değil fakat ihtiva ettiği meblâğ itibarile en büyük tefavütü gösteren, Karabük demir ve çelik fabrikasıdır.

Bu fabrikanın H. A. Brassert Co: şirketi tarafından proje ve katî hesapları hazırlandıktan sonra iki vaziyet hâsıl olmuştur.

1 — Proje ve katî hesapları yapılan kısımda hâsıl olan fark,

2 — Projede hiç nazarı itibare alınmadığı halde yapılması zarurî olan işler.

Brasserin katî projesi:

		Türk lirası
İngiliz malzemesi	2 745 400 X 6	16 470 000
Türkiyede yapılacak sarfiyata müteallik keşifname		3 437 500
		<u>19 907 500</u>

İşte bunun üezrine bonolar faizi, mütehassıs masrafları, kur farkları ve saire ilâve edilerek demir fabrikasının 25 milyon liraya çıkacağı hesab edilmiş ve 3249 numaralı kanunla 15 milyon liralık munzam tahsisat istenmiş bulunuyordu. Halbuki:

Buna mukabil aşağıdaki listede gösterilen sarfiyat yapılmıştır:

31 - XII - 1938

Karabük

I.)

	Ödenen	Ödenecek	Yekûn
İngiliz malzemesi 2 745 000 (600 den)	1 947 102 17	14 522 897 83	16 470 000
Gümrük resimleri	97 022 32	25 000 —	122 022 32
İngiliz malzemesi nakliye	1 387 709 15	300 000 —	1 687 709 15
» » sigorta	41 401 78	—	41 401 78
Alexander Gibb 34 950 (600 den)	55 350 —	154 350 —	209 700 —
Arazi:	93 769 61	—	93 769 61
(İnşaat: Esas işletme üniteleri 3	129 846 91)		
Yardımcı işletme üniteleri	732 809 12	1 200 000 —	5 108 777 78
Malzeme	46 121 68		
Tesisat: Esas işletme üniteleri	98 962 66	—	630 985 60
Yardımcı işletme	522 022 94		
Makineler:	13 503 48	—	13 503 84
	<u>8 175 622 25</u>	<u>16 202 247 85</u>	<u>24 377 870 08</u>

Esas projede unutulduğu iddia edilen

II.)

	Ödenmiş	Ödenecek	Yekûn	
Brassert bonoları faizi		3 000 000	3 000 000	— [1]
Tesis masrafları	386 579 77	—	386 579 77	
Muvakkat tesisat	174 410 82	—	174 410 82	
Demirbaş (ambarda)	24 563 47	—	24 563 47	
İdare büroları ve ambarlar	59 599 26	—	59 599 26	
Sair tesisat	8 037 23	—	8 037 23	
Demirbaş (kullanılmakta)	93 033 65	—	93 033 65	
Nakil vasıtaları	19 125 43	—	19 125 43	
Malzeme (ambarda)	25 366 89	—	25 366 89	
	790 716 52	3 000 000	3 790 716 52	

Farkların büyük kısmı

	Projedeki tahmin Lira	Tahakkuk eden Lira	Tefavüt Lira
Nakliye	468 750	1 687 709	1 219 000
İnşaat	2 968 750	5 108 750	2 140 000
Aleksander Gibb	—	209 700	209 700
Murakabe ücreti			630 985
Esas işletme üniteleri			
Yabancı işletme üniteleri			
Tesis masrafları			386 579
Muvakkat tesisat			174 410
			4 760 000

Proje muhammenatı ile sarfiyat arasındaki mühim farkın başlıcaları şunlardır:

1 — Projede nakliyatın, mühim kısmının Filyostan, az miktarının da Derineden yapılacağı esasına göre hesap edildiği halde filyat tamamen makûsü olmuştur.

2 — Projede, inşaat hesaplarında hesap hataları olmuştur. Başlıcaları şunlardır : 10 bin ton çimento hesap edildiği halde takriben 30 bin ton, 250 ton kereste hesabına mukabil 5 bin ton kereste sarfedilmesi gibi.

3 — İnşaat ve tesisatın kendi mütehasıslarımız tarafından murakabe edilmesi derpiş edildiği halde teknik ve ilmî salâhiyetimizin kifayetsizliği bu murakabenin salâhiyeti dünyaca kabul edilmiş Aleksander Gibb müessesesine yaptırılmasını zarurî kılmıştır.

4 — Esas ünite işletmeleri, yardımcı işletme üniteleri, tesis masrafları muvakkat tesisat V. S.

[1] Halbuki yukarıdaki cedvelde dahil paralardan üç milyon faiz esas projede göz önünde tutulmuş bir paradır.

Esas projede hiç hesap edilmemiş kısmın listesi aşağıdadır :

III.)

	Tediye edilmiş	Tediye edilecek	Yekûn
Şehir arazisi	12 859 16	400 —	12 859 16
İkametgâhlar	303 165 89	400 740 —	705 184 34
»	1 278 45	—	—
Müdüriyet binası	—	150 000 —	450 000 —
Ambarlar	—	200 000 —	
Lâboratuar	—	100 000 —	
Yedek parçalar 262 321 — (600 den)	—	1 573 926 —	1 573 926 —
» » nakliyesi	—	300 000 —	300 000 —
» » gümrük resmi	—	25 000 —	25 000 —
İşletme mukavelesi 86 000 — (600 den)	—	516 000 —	516 000 —
İngiliz mütehassısları 210 000 — (600 den)	—	1 260 000 —	1 260 000 —
Müşavirlik ücreti 36 000 — (600 den)	—	216 000 —	216 000 —
Şehir inşaatı	—	4 000 000 —	4 000 000 —
İşletme sermayesi	—	5 000 000 —	5 000 000 —
Muhtelif tediyeler (125 969 18 — 55 350 —)	70 619 18	—	70 000 —
	378 922 68	13 741 666 —	14 129 588 68

İlk beş senelik sanayi plânındaki, istihsal kabiliyetinin bir misli artırılması ve fabrika kuruluş yerinin teayyün etmesiyle muhammen tesis sermayesi, 25 milyon liraya çıkmış bulunan demir sanayii, yukarıda arzedilen sebepler dolayısıyla bu gün 42 milyon 300 bin liraya mal olmuş bulunmaktadır.

Beş senelik plân münasebetile İktisad vekâletinin Başvekâlete verdiği raporda demir sanayii bir harb sanayii olmayıp munhasıran ekonomik bir teşebbüs gibi gösterilmiştir. Avusturyalı Profesör Garniggin mücerred hesablarına dayanan bu teşebbüde kuruluş yerinin « Karadeniz Ereğlisine bağlı yerlerde ve sahilten biraz uzaklarda mütaleası hatıra gelir » denmektedir. Fabrikanın Karabükte tesisini kararlaştırdıktan sonra yeni tesis yerinin iktisadî mülâhazalar üzerindeki tesiri hesap edilmiş midir?

Beş senelik plânın tahakkuk ettirilmesi için tahmin edilen tahsisatla bu güne kadar sarfedilmiş ve edilmesi zarurî olan miktarı gösteren liste aşağıdadır. Bu listede birinci beş senelik plânda bulunan kendir sanayii yoktur.

Birinci plân mucibince yapılmış ve yapılmakta olan işler için plânda kabul edilen tahsisat ve bunlar için bankaca sarfedilmiş ve edilecek tahsisat yekûnu (Birinci plân ilâveleri bu hesaba dahil edilmiştir).

	Muhammen tahsisat	Sarfedilmiş ve edilecek para
Bakır köy fabrikası tevsii	1 150 000	1 529 008
Malatya bez fabrikası	2 435 000	1 650 000
Kayseri bez fabrikası	5 462 000	9 852 932
Nazilli basma fabrikası	4 548 000	7 983 310
Ereğli mensucat fabrikası	4 945 000	5 052 896
Bursa merinos fabrikası	1 650 000	5 946 750
Karabük demir ve çelik fabrikası	10 000 000	46 645 250
İzmit birinci kâğıd fabrikası	3 790 000	4 437 989

	Muhammen tahsisat	Sarfedilmiş ve edilecek para
İzmit sellülöz fabrikası	1 025 000	2 988 889
Gemlik sunî ipek fabrikası	490 000	3 205 074
Hamızı kibrit ve süper fosfat fabrikası	950 000	2 611 420
Klor ve sutkostik fabrikası	1 410 000	2 484 516
Kükürt fabrikası	150 000	150 000
Ergani bakır madeni	550 000	550 000
Talebe tahsisatı	500 000	591 959
Yekûn	39 055 000	95 680 303

2580 numaralı kanunun mucib sebebler lâyihasında istenilen tahsisatın katği projelere istinad ettiği iddia olunmasma rağmen neticenin bu kadar menfî çıkmasınm sebeblerini izah mevkiinde bulunanlar bunu üç sebebe bağlamaktadır.

1 - Kayseri ve Nazilli fabrikaları projesinin Rus mütehassısları tarafmdan yapılması.

2 - Plânın diğer kısımlarını hazırlayanlar üç dört kişiden mürekkeb mahdud bir heyettir. Memleketimizde yep yeni tesis edilecek bir sanayi grubu avan projelerin ihzarında bu heyetin teknik ve ilmî kifayet derecelerinin ehemmiyetle göz önünde tutulmaması.

3 - Aşağıdaki listede gösterilen hususatın, projelerin ihzarı sırasında hiç düşünülmemiş olması.

1.) İstihsalin artması neticesi :

- Mütedavil sermayenin fazlalaşması,
- Binaların
- Kuvvet santralinin
- Bütün tesisatın

Büyümesi

2.) Projede kabul edildiğinden fazla olarak binaların bazen üç misline kadar tevsiiine müsaid olarak tesis edilmeleri

3.) Mesken inşası

4.) İğtimaî tesirlerin ilâveleri :

- Kantin,
- Sinema,
- Hastahane,
- Spor mahallesi,
- Bahçeler.

5.) Yerlerin evvelden malûm olmaması yüzünden nakliye masraflarının inzımam etmesi.

6.) Makine ve inşaat kıymetlerinin artması.

7.) Kredili mubayaadan mütevellid 5 - 7 senelik faiz tediye edilmesi.

8.) Fabrikalar için eenebi memleketlerde ustave mühendis yetiştirilmesi, bunların adedi 200 dür. (Uzun müddetlerle tahsile gönderilen talebe masrafları hariç.)

9.) Yukarıda sayılanlardan başka olarak evvelden tayini mümkün olmayan, inşaat ilâveleri yapılması:

- İltisak hatları,
- Arazi vaziyeti icabı dahilî nakil tesisatı,
- Trotuvarlar,
- Bahçeler,
- İskeleler.

10.) Evvelden yerleri malûm olmaması neticesi, fabrikalara:

- Uzaktan su getirilmesi,

- b) Lâğım sularının uzaklara kadar götürülmesi,
- c) Arteziyen açılması.
- 11.) Suların safiyetini temin için tasfiye tesisatı yapılması.
- 12.) İklimlere göre:
 - a) Rutubetlendirme,
 - b) Havalandırma,
 - c) Tebrid, tesisatı yapılması.
- 13.) Fabrika tesisatlarının tekemmül ettirilmesi:
 - a) Fabrikalar ve lâboratuvarlar birer etüd mahalli olacak vüsatte tesis edilmiştir.
 - b) Makineler ilâvesi.
- 14.) Yedek aksam ihtiyacının geniş tutulması.
- 15.) Fabrika sahalarında çıkan tahtezemin suların drenajı.
- 16.) Hemen bütün fabrikalarda saha zemininin zayıflığı dolayısıyla temel tahkimatı ve teerid yapılması.

Bu beş senelik sanayi plânının tatbikatında en göze çarpan noktalardan biri de iptidâî maddeleri de dışarıdan gelecek olan sellüloz ve merinos ipliği fabrikalarıdır. Bunlardan Gemlik Sellüloz fabrikası muhammen kıymetinden beş buçuk, Merinos ipliği fabrikası da üç buçuk misline mal olmuştur. En bilgisiz insanların dahi gözüne batan bu farkın mütehasıslara havalesi çok faydalı olur.

Memleket müdafaası mülâhazası hariç olmak üzere iktisadî gaye ile sanayi tesisinde muayyen bazı şartların göz önünde tutulması katği bir zarurettir.

- 1 - İptidâî maddenin istihsal veya tedarik şartları,
- 2 - Tesis memleketindeki teknik kudret ve kifayet,
- 3 - Sermaye şartları,
- 4 - Nüfus kesafeti,
- 5 - Nakil ücretleri, coğrafi vaziyet,
- 6 - Muharrik kudret maliyeti.

İktisadî endüstri kuruluşunda hatıra gelen belli başlı bu şartların müsaid şekilde mevcudiyeti, ilmî manasile rantabl bir istihsal temin eder. Fakat bazı mülâhazalar neticesi, yukarıdaki şartlardan bir veya ikisinin mevcudiyeti ile de sanayi kurulabilir. Bu nevi endüstriler eksik şartlar meydana gelinceye kadar fedakârlığa dayanarak yürür.

Endüstri veya ziraatini inkişaf ettirmeğe çalışan memleketlerin istihdaf ettiği tek gaye milletin refahı ve hayat seviyesinin yükseltilmesidir. Millî geliri arttırmak gayesile yeni kurulan işlerin icab ettirdiği fedakârlık hiç bir zaman ana gelir kaynaklarını kurutacak hale gelmemelidir. Aksi takdirden yapılan iş tahribkâr bir lüks olmaktan ileri geçemez.

Dünya piyasasına çıkabilecek rantabl bir endüstri kurmağa yetişecek şartlar içinde İtalya, İngiltere ve bunlara benzeyen garp sanayi memleketleri, iptidâî maddeleri olmayan endüstrileri de kurabilir ve bununla memleketlerine hakikaten iktisadî refah temin edebilirler. İptidâî madde haricindeki bütün şartlara malik bu memleketler misalile, diğer şartlarla beraber bir de iptidâî maddesi olmayan endüstrinin memleketimizde kurulmasını istemek iktisadî realiteleri göz önünde tutmamak olur.

İşte bu mülâhazaya binaen Gemlik Suni ipek ve Bursa Merinos ipliği ve bu günkü halile Sellüloz fabrikaları yeni Türk endüstrisi işinde iyi not alacak teşebbüsler değildir.

İlk yapılan her işin acemilik ve tecrübesizlik zararı mukadderdir. Bundan içtinab esmeğe imkân yoktur. Smaî plânımızın tahakkukunda bunu nazarı itibare almamak insafsızlık ve muhali temenni olunur. Bu işte tecrübesizliğin zararı ile ihmal, tesecyüb ve manansız lüksün doğurduğu zarar payını ayırmak lâzımdır. Ancak, yüksek tedkik ve ilmî bir salâhiyetle aydınlatılabilecek bu noktada encümenimizin kifayetsizliğini itiraf etmeğe mecburuz. Kanun lâyihasının tehiri borç altında çırpınan Sümerbankın zararını çok genişletebilir. Encümen mesaisinin çok kısa müddeti içinde hariç teknik ve ilminden de istifadeye imkân bulunamamıştır.

Yaptığımız tedkikatın İktisad vekâletile Sümerbank tarafından verilen rakam ve malûmata müstenid olduğunu tebarüz ettirmeye bilhassa faydalı buluruz.

Tesisatın muhammen kıymeti ile tahakkuku arasındaki farkın telâfisi mümkün değildir. Yaptığımız büyük işin çapı mütenasib böyle büyük bir tecrübe, belki bundan daha aşağıya mal olamazdı.

Asıl endişe mevzuu, zararın henüz burada çerçevesiz olmasıdır. Münhasıran müstehlik fedakârlığına dayanan bahalı tesisli sanayiın bahalı mamulâtının, iktisadî hayatımızdaki inikâsları ne olmuştur?

Yarıncı tesirleri ne olacaktır?

Ifrat ve tefrite düşmeksizin olgun ve realist görüşle alınacak müsbet ve şuurlu tedbirler, istikbalin zararını çok hafifletebilir. Bütün dikkatimizi maziden ziyade istikbale tevcih etmemiz gerektir. Mazinin tedkiki ise her zaman mümkündür. İstikbale matuf tedbirlerin teahhuru zarar hududunu her gün genişletebilir.

Fabrikalar rantabilitesi

Sımaî tesisat ve işletmeler hakkında İktisad vekâletinin Başvekâlete verdiği raporda beş senelik plânla kurulacak sanayiın tesisi masarifinden maada rantabilitesi hakkında da malûmatlar verilmiştir.

Bu raporlarda : - Kayseri fabrikasının günde 20 saat çalışmak üzere imalâtının kıymeti takriben 3 750 000 liraya baliğ olacak ve yapılan maliyet hesaplarına ve bu günkü satış şartına göre mevzu sermayeye yüzde 17 nisbetinde bir temettü temin edecektir. Maliyet hesabında pamuk fiati berayı ihtiyat bu günkü piyasa fiatından yüzde on fazla olarak kabul edilmiş işçilik bu günkü cari fiatlarla hesap edilmiş, vazedilen sermayenin faizi makine ve tesisat ile ebniyenin amortismanları ve gayrimelhuz masarifi nazarı itibare alındığı gibi satış fiatları da bu günkü piyasa fiatlarının asgarileri göz önüne alınarak hali hazır gümrük tarifelerinin (Haziran 1933 tadilatı nazarı itibare alınmayarak) meri kalacağı kabul edilmiştir.

Kayseri için yapılan bu hesap diğer fabrikalara da teşmil edilebilir. Bu itibarla pamuk mensücat sanayiinin rantabl olabilmesi için tadil edilib yükseltilecek gümrük tarifesine ancak bir damping muvacehesinde mühtaç kalmacağına hükümlenabilir. Yani, bu günkü cari tarifeler ile bu sanayiın inkişafı müsaid seviyede bulunmaktadır.

Kamgarn fabrikasının rantablite hesabı

Bu günkü yük iplik gümrük resimleri Türkiyede fitilden imal edilecek kamgarn ipliklerinin tesisatına vazedilecek sermayeye makul bir temettü bırakabilir. Tam bir kombina tesisi haline gelince : Böyle bir teşebbüsün istilzam edeceği bazı mühim tedbirler vardır ki bunları aynı zamanda derpiş etmek iktiza eder. Kamgarn cinslerinin ve kamgarn ipliği istihsalinin pek ziyade tehalüf etmekte olmasına ve memleketimizde bulunacak bir fabrikanın bütün bu muhtelif cinsleri imal edebilmesine iktisadî imkân olmayacağını ve bu fabrika nihayet mahdud bazı cinsleri imal edebilmesine iktisadî imkân olmayacağını ve bu fabrika nihayet mahdud bazı cinsler imal etmekle iktifa etmek mecburiyetinde kalacağına nazaran, memleket fabrikalarının imalâtlarında kullanmağa alışmış oldukları kamgarn cinslerini hariçten idhal etmek ihtiyacında bulunacaklarını düşünmek icab eder. Halbuki yerli kamgarn fabrikasının muvaffakiyetle çalışabilmesi için, imal edeceği iplikleri de memleket dahilinde kâmilten sürebilmesi, yahud memlekette sürülmeyen kısımları ihraç edebilmesi lâzımdır. İhraç için ise itiraf etmek lâzımdır ki bu fabrikaya yeni kavuşacak bir memlekette derhal tahakkuku kabil addedilebilecek bir iş değildir. Bu itibarlardır ki, kamgarn kombinesinin kurulması ve yaşaması için bu fabrika mamulâtının behemehal dahilde sürümünün temini bunun için bir taraftan memlekette kullanılacak kamgarn ipliği tipini tayin, diğer taraftan da sureti umumiyede hariçten kamgarn ipliği ve alelûmum ecebi menşeyinden gelen elbiselik kumaşların idhalinin menedilmesi icab edecektir. Sadece kamgarn ipliği mamulâtının idhalinin memnuiyeti kâfi bir tedbir değildir.

Zira, bunun idhalinin memnuiyeti muvacehesinde diğer nevi kumaşların idhal edilmesi, diğer kumaş idhalinden meni halinde kamgarn ipliği ihtiyacımızın da artması icab edeceğinden fabrika kudreti imaliyesinin de ona göre hesaplanması iktiza eder. Bu ehemmiyetli mevzu hakkında Hükümet kararının bir an evvel tebliğini rica ederim.

Sellüloz ve kâğıd fabrikasının rantabilitesi

Kurulması düşünülen ve Türkiyenin bu günkü ihtiyacının nısfını tatmin edecek olan birinci fabrikanın işletme hesapları, mevzu sermayeye nisbetle yüzde 18 mikyasında bir temettü verebileceğini gösterir. Ham maddelerin bu gün cari olan fiatlarla, sellülozun hariçten celbedildiği takdirde maledileceği fiatle tedariki bu hesablara esas ittihaz edilmiş, satışta bu gün cari olan mamul fiatleri kabul edilmiştir. 1933 haziranında kabul edilmiş olan muaddel gümrük tarifeleri, kâğıd mamulâtının resimlerini ehemmiyetli bir surette yükseltmiş ise de bu tarifelerin tatbiki bir kâğıd fabrikasının tesisini muallâk kılmıştır.

Fikrimizce fabrikalarımız yükselen resimlerden, kâğıd imal eden ve memleketimize ihraç eden memleketlerin dampingi veya sür prodüsyon hasebile fiatlerin daha ziyade tenezzülü ihtimalleri hariç bırakılırsa istifadeye lüzum görmeyecektir. Memleketimizde teessüs edecek kâğıd fabrikaları, ecebi mütehassıslar istihdamı ve saire gibi bidayetteki külfetlerden müstağni kalınca, Maarifin neşir ve tamimine vasıta olan bu maddeyi, rantabiliteleri muhafaza ederek, bu günden daha ucuz fiatlerle de satmağa muvaffak olacaktır.

Sunî ipek rantabilitesi

Fabrika; makine ve tesisat ile binalarının amortismanı, konulan sermayenin faizi, bilûmum ham maddelerle enerji ve buhar sarfiyatı, işçilik, maaşat ve masarifi umumiyesi dahil olmak üzere senede umumî masraflar yekûnu 348 000 liraya baliğ olmaktadır. Sunî ipek floşunun gümrük resmi eski tarifede 200 kuruş olduğundan muamele ve oktrova ile birlikte bu mikdar 270 kuruşa baliğ olmakta idi. Muaddel gümrük tarifesi bu resmi 400 ve munzam resimlerle beraber 480 kuruşa çıkarmaktadır. Gümrüklenmiş sunî ipeğin bütün bu resimlerle yükselen bu kıymeti dahili hesap edilmeyerek kilosunun yalnız üç buçuk liradan satılacağını hesap edersek temin edilecek temettüün mevzu sermayeye nisbeti yüzde yirmi dokuza baliğ olmaktadır, ki sunî ipeğin bu günkü şerait altında memlekette yüksek bir rantabilitesi olduğunu gösterir. Umumî masraflar arasma muamele vergisi kanunu mucibince muaf olmasma rağmen 66 bin liralık bir iplik muamele vergisi idhal edilmiş bulunmaktadır. Sunî ipek fabrikası senede takriben üç bin ton kömür, iki yüz yirmi ton sellüloz, üç yüz altmış ton kostiksoda ve iki yüz yetmiş ton zaç yağı istihlak edecektir.

Beş senelik sanayi plânının rantabilite hesaplarında Kamgarn fabrikası hakkında gösterilen ihtiyat istisna edildiği takdirde pamuklu, kâğıd ve sellüloz, sunî ipek sanayiinde 1929 senesi gümrük tarifesi üzerinden himaye görmek ve mevzu sermayeye faiz hesap etmek şartile büyük bir kâr temin edeceği hemen hemen katiyetle ifade edilmektedir. Halbuki, bu gün alman netice bunun tamamen makûsudur. 1929 tarihli gümrük tarifesi bir himaye tarifesi olarak yapılmıştır. Himayesi lüzumlu görülen sanayi mamulâtının gümrük resmi, bu tarife ile bir misal ve hatta daha fazla arttırılmış bulunmakta idi. Bu gün Sümerbank bilançolarında sermaye faizi hesap edilmemektedir. Gümrük himayesine gelince : 1929 tarihli himaye tarifesi kâfi gelmiyerek 1933 tarihli tarife kanunile esasen zamlı olan gümrük resmi yeniden yüzde kırktan yüzde yüze kadar arttırılmıştır.

Bu gümrük resimlerinin portesini vuzuhla tebarüz ettirebilmek maksadile bir taraftan harcı âlem, diğer taraftan tarife pozisyonu basit olan kaput bezini misal olarak alalım :

Bir kilonun
gümrük resmi

1929 a kadar	20
1929 da	45
1933 de	61
15 - VII - 1937 tarihli Gir kararnamesile	79,30

Yerli fabrikaların bilûmum pamuklu ve yünlü mamulâtı bu müddetler arasında aynı nisbetlere yakın himaye görmüştür.

	Kâğıd Kiloda kuruş
1929 sargılık kâğıd	4,5
1933 de	10,00
Adi matbaa kâğıdı	
1929	3,75
Bu gün	9

Vuzuhu arttırmak için kaput bezinde kilo üzerinden gösterdiğimiz gümrük resmini metroya tahvil edelim. Bir kilo kaput bezinde takriben 6 metre vardır.

	Kuruş	S.
Gümrük resmi kiloda yirmi kuruş hesabına bir metredede	3	33
Gümrük resmi 45 itibarile	7	50
» » 61 »	10	
» » 79,30 »	13	30

Yedi sene zarfında kaput bezlerinin gümrük resmi takriben dört misli arttırılmıştır. (Gir kararnameyi yedi ay tatbik olunduktan sonra 26 şubat 1938 tarihinde 2/8179 numaralı kararname ile tekrar 1933 tarife kanununa avdet edilmiş bulunuyor.

Pamuklu mamulâtın takriben dörtte üçü köylü ihtiyacını karşılamaktadır. Buğday himayesi istisna edildiği takdirde 1929 senesinden bu güne kadar toprak mahsulleri kıymeti yüzde 50 - 60 sukut etmiştir. Köylünün geliri böyle büyük bir sukut gösterirken istihlâk eşyaları kıymetinin ma-kûs bir nisbetle tereffüünün köy iktisadı üzerindeki tesiri nedir?

Himayeler hangi ölçü ile konmalıdır?

Bu gün, yarı ve hattâ öbür gün de millî gelirimizde en büyük yekûnu toprak mahsulü verecektir. Yeni endüstrimizi kurarken müstahsile yükleyeceğimiz fedakârlığın hududu çok iyi hesap edilmediği takdirde millî gelirin ana kaynağı çok zayıflatılmış olur.

Bu gün memleketimizde hususî teşebbüs elinde bulunan pamuklu sanayiinin hepsi - ufak tefek tev-siler müstesna - harpten evvel kurulmuştur. 1929 senesinden evvelki gümrük himayesi bunları ya-satmış ve hatta inkişaf ettirmişken bu günkü nisbetsiz himayeyi icab ettiren sebep nedir?

Tedkik edilmesi lâzımgelen en mühim nokta, lüzumsuz ve aşırı hayat pahalılığını önlemek me-selesidir. Sümerbankın imal ettiği pamuklu ve yünlü eşyanın memleketimizdeki umumî sarfiyatı takriben seksen milyon lira tahmin olunmaktadır. 1938 senesinde bunun takriben 18 milyon liralığı Sümerbank fabrikalarının, mütebakisi diğer hususî müessesat imalâtile hariçten idhâlâttır.

Yukarıdaki mütaleamıza nazaran gümrük himayesi makul bir hadde irca edilmek suretile mev-cud - sanayiinin - daima hususî sanayii göz önünde tutarak - inkişafını da göz önünde tutarak bu günkü fiatları yüzde yirmi indirdiğimiz takdirde memlekette 16 milyon liralık bir ucuzluk yarat-mış oluruz. Sümerbank bu şeraite derhal intibak edemeyip de bir milyon lira zarar dahi etmiş olsa bunu bütçeden ödemek daha çok ehven olur. 16 milyon liralık refah, bütçenin bu fedakârlığını başka yollardan kolaylıkla telâfi ettirebilir.

Ezici hayat pahalılığının Sümerbank sanayiine bu gün temin ettiği sunî rantabilitenin ortadan kalkması bile filî murakabenin başlangıcıdır. Hesaplı ve makul himaye altında çalışmaya mecbur edilecek fabrikalar, tasarruflarını arayıp bulmaya mecburdur. Hele zararı tedkikle mükellef olanlar, mücerret mütalealara müstenid izahattan ziyade rakam ve hesap aramağa mecbur olurlar.

Memlekette sanayi yeni doğmakta iken fazlai istihsal «sürprodüksiyon» kanunu çıkarmak, çocuk doğarken ihtiyarlık hastalıkları için tedbir almağabenzet. En yüksek himaye haddine vasıl olduğumuz halde hususî teşebbüsün sanayi işine girmemesi ve hatta girememesi bu kanun yüzündendir. Hususî

teşebbüse karşı koyduğumuz engeller Sümerbankın sermayesinin tezyidi şeklinde bütçenin külfetini arttırmış, Sümerbank sanayii de hayatı pahalılaştırmıştır.

Geniş kâr, rakabet yoksuzluğu - hususî sanayi de dahil - mevcut sanayii israfa götürmüştür. Rakabeti meydana çıkarmadan, gümrük himayesini makul hadde indirmeden yalnız murakabe kanunundan filî ve müessir bir faide beklemek tahakkuku müşkül nikbinlik telâkki olunabilir.

Buraya kadar teşrih edilen mülâhazalar ve yapılan mukayeseler, bu meselenin encümen tarafından yapılan tedkikler arasında elde edilen rakamların delâletlerine istinad ediyor. Bu mukayese ve bu mülâhazaları haksız gösterecek mukabil rakamlar aramak hususunun da encümen ihmal etmemiştir. Ancak, varılan neticeleri haksız gösterecek mukabil rakamlara tesadüf edilememiştir. Bu neticeler, sanayi teşebbüslerimizin memleket iktisadiyatı üzerinde yaptığı tesirler itibarile bize memnuniyet vermekten çok uzak olduğunu göstermekle beraber, bizi ümitsizliğe sevkedecek şeyler olmadığını da bilhassa kaydetmemiz elzemdir. Cümhuriyet, her bakımdan noksanlarla dolu olan bu memleketi Avrupalı hayat ve teşkilât seviyesine doğru sevkedecek için alelacele, bir çok teşebbüslere girişmek mecburiyetinde kalmış olduğundan bu teşebbüslerin derhal müsbet ve feyizli neticeler vermesi kabil değildi. Bu güne kadar geçirdiğimiz devri bir tecrübe devri olarak telâkki edib daha esaslı tedkiklere istinaden teşebbüslerimize yeni bir istikamet verdiğimiz takdirde gerek Devletin ve gerek halkın şimdiye kadar katlanmış oldukları fedakârlıkların semeresiz kalmayacağı şübhesizdir.

Ancak, Encümenimizin kanaati o merkezdedir ki teşebbüslerimize verilmesi elzem olan yeni istikamet, bu güne kadar olan tecrübelerimizin esaslı bir tahlil ve tedkikten geçirilmesinden sonra tayin edilmelidir.

Bu hususta sanayi ve iktisad işlerimizin muhtelif şubelerinde bihakkın mütehasıs bir heyet tarafından esaslı bir tedkik yapılab bu tedkiklerin verecekleri neticeye göre hareket eylemek usulü bilhassa tavsiyeye lâyiktir. Yarım tedkiklerle verilecek hükümlerin ve bu hükümlere tevfikân alınacak tedbirlerin bizi yeniden yanlış yollara sevketmesi ihtimali olduğunu da ayrıca kaydetmeği çok lüzumlu görmekteyiz.

Buraya kadar verdiğimiz izahat, beş senelik sanayi plânının hangi şart ve fedakârlıklarla yürütülmüş olduğunu göstermeğe kâfidir.

Yarım kalan işler zarar hududunu her gün genişleteceğinden bu işlerin bir gün evvel tamamlanması da katği bir zaruret olmuştur. İşte bu maksadı temin kasdile istenilen tahsisat, yerinde görülüş ve kanun lâyihası Hükümetin teklifi veçhile aynen kabul edilmiştir.

Havalesi mucibince diğer encümenlerde müzakere edilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

İktisad E. Reisi	M. M.	Kâtib			
Giresun	Aydın	İzmir	Diyarbakır	Edirne	Erzincan
<i>İ. Sabuncu</i>	<i>N. Topcoğlu</i>	<i>M. Aldemir</i>	<i>V. N. Sünkitay</i>	<i>Fuad Balkan</i>	<i>S. Başotaç</i>
Afyon K.	Ankara	Ankara	Eskişehir	Gaziantep	İçel
<i>İzzet Akosman</i>	<i>M. Eriş</i>	<i>A. Ulus</i>	<i>Emin Sazak</i>	<i>Nuri Pazarbaşı</i>	<i>Dr. M. Berker</i>
İzmir	İzmir	Kastamonu	Siird	Zonguladak	
<i>Benal Arıman</i>	<i>Dr. M. Bengisu</i>	<i>M. Celâl Bayar</i>	<i>N. Bekmen</i>	<i>H. Karabacak</i>	

Maliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Maliye encümeni

Esas No. 1/125

Karar No. 17

26 - VI - 1939

Yüksek Reisliğe

Sümerbank sermayesine 58 milyon lira ilâvesine dair Maliye vekilligince tadilen hazırlanıp 28 - IV - 1939 tarihli İcra Vekilleri Heyeti kararı ve 8 Mayıs 1939 tarih ve 6/2351 sayılı Başvekâlet tezkeresile Yüksek Meclise arzedilen kanun lâyihası, mucib sebepleri ve İktisad encümeni mazbatasile birlikte encümenimize tevdi edilmiştir.

Maliye encümeniniz meseleyi lâyık olduğu ehemmiyetle tedkik için İktisad ve Maliye vekilleri, Sümerbank ve Sanayi umum müdürleri hazır buldukları halde müteaddid toplantılar yaptı.

Bilindiği üzere Hükümetçe kararlaştırılan beş yıllık sanayileşme programının tahakkuku için 2580 numaralı kanunla Sümerbank sermayesine 42 milyon lira, ve 3249 sayılı kanunla 15 milyon lira olmak üzere ceman 57 milyon lira ilâve edilmiş bulunmaktadır. Şeker şirketi sermayesine iştirak için 3082 sayılı kanunla aynı bankaya verilen 3,5 milyon lira bundan hariçtir. Şimdi tedkikimize mevzu teşkil eden kanun lâyihası sonradan tevsi ve ilâveler gören sanayi programlarının tahakkuku için Sümerbank sermayesine 58 milyon lira daha ilâvesini istemektedir.

Encümenimiz, teyidi sermayeyi istilzam eden sebeplerin yerinde olup olmadığını araştırmak için gerek Hükümet mümessilleri tarafından verilen izahatı, gerek İktisad encümeni mazbatasında yapılan mukayese ve ileri sürülen mütaleaları göz önünde bulundurmıştır. Bu tedkik aynı zamanda Sümerbank fabrikalarının kurulma, işletme şartlarıyla maliyet fiatleri üzerinde, alâkadarlardan alınan rakamlara ve izahlara müstenid, bir inceleme fırsatını bize vermiştir. Encümenimizce varılan netice ve karar ana çizgileriyle aşağıya sıralanmıştır:

Verilen izahata göre sermayenin arttırılmasını icab ettiren sebepler arasında başlıca üzerinde durulması gerekenler şunlardır:

1 - İlk plân ve projelere yapılan ilâve ve tev-

siler, yeni fabrikalar,

2 - İlk rakamların tam ve katî keşiflerden ziyade eksik ve takribî hesablara istinad etmesi,

3 - Sanayileşme programlarımızın muayyen zaman merhaleleri içinde süratle tahakkuk ettirilmesindeki zaruret ve fabrikalarımızın kuruluş safhasında göz önünde tutulmak icab eden millî ve umumî bazı mülâhazalar,

Nihayet maliyet fiatlarına müessir olan bazı malî ve teknik güçlükler de ayrıca nazarı itibare alınmak lâzımgelir.

Yukarıdaki sebepleri birer birer gözden geçirelim :

A - Birinci beş yıllık sanayi programına dahil teşebbüslerden hemen hepsi tatbikatta istihalelere uğramıştır. Kurulacak müesseselerin istihsal kudretlerini bazan bir misli arttıracak surette inşa ve tesis hacimlerinin geniş tutulması hiç şüphesiz bazı nisbetler dahilinde bu maksada tahsisi düşünülen sermaye ile yapılan hakikî masraflar arasında bir fark vücede getirecektir. Bu tadil ilâvelerin nelerden ibaret olduğu İktisad encümeni mazbatasında müfredatıle sayıldığından bunları burada tekrara lüzum görmüyoruz. Mühim olan bu nevi tevsilerin yerinde olup olmadığıdır.

Bu bakımdan iki noktanın tebarüzünde fayda vardır :

1 — İlk inşa ve tesis sırasında, ileride yapılacak tevsiler için pay bırakmak bu tevsilerin çok ucuza mal edilebilmesi, hattâ yeni bir fabrika kurmak külfetlerinin önceden bertaraf edilmesi demek olacağından, haddi zatında, doğru ve yerinde bir ihtiyatkârlıktır. Ancak bunun istilzam ettiği fazla masrafları geleceğe yapılmış bir avans telâkki etmek ve fabrikanın tam verimle bir an evvel işleyebilmesini temin etmek geniş projelerimizin yükünü müstehlike bindirmemek için zaruridir.

2 — İstihsal kudreti - ilk projelere nisbeten arttırılmak istenen fabrikalardan memleket ekonomisi için halde ve istikbalde beklenen fayda-

ların iyi hesap edilmiş olması lâzımdır. Mamulleri yurdda döviz bırakacak olan ve gerek iktisadî bütünlüğümüz için, gerek günden güne artan istihlâki karşılık için inkişafından fayda muhakkak bulunan sanayi tesisleri mevzubahs olduğuna göre beş yıllık programın tatbikatında tevsiilere gidilmiş olmasını yerinde buluyoruz.

Nasıl ki demir, mensucat, kâğıd gibi maddelerin son bir kaç yıl içindeki idhalât ve imalât yekûnlarının mukayesesi de bu kanaati teyid edecek mahiyettedir.

Filhakika demir ve çelik idhalâtı:

1934 de 138 bin tondan,

1938 de 210 bin tona çıkmıştır.

Pamuklu imalât ve idhalâtının yıllık yekûnu

1934 de 27 160 tondan,

1938 de 36 097 tona.

Kâğıd ve mamulâtı idhal ve imali ise aynı yıllarda 24 509 tondan 37 817 tona yükselmiştir.

Aynı mülâhazalar Sümerbanka beş yıllık plân dışında munzam vazife olarak havale edilen ve İktisad encümeni mazbatasında sayılan yeni teşebbüsler için de varid görülmüştür.

B - İlk rakamların takribî hesablara dayanmasına gelince :

Gerek 1933 sonlarında beş yıllık programa dair İktisad vekillüğinden Başvekâlete gönderilen raporlar (ki bu isim altında Ekonomi bakanlığı neşriyatının ilk numarası olarak kitab halinde çıkmıştır), Gerek Karabük fabrikaları hakkında H. A. Brassert kumpanyasıyla yapılan mukavele ve anlaşmalar (1939 da İngilizce ve Türkçe basılmıştır) keşifnamelerin takribî hesablara göre ve bazan da (Karabükte olduğu gibi) sadece inşa ve tesisi düşünülerek, işletme sermayesi hiç hesap katılmaksızın hazırlandığını göstermektedir.

Misal olarak Karabük keşifnamesinde 458 bin lira tahmin edilen malzeme ve makinelerin nakli masraflarının bir milyon iki yüz on dokuz bin lira fazlaya çıktığını, çimento ve kereste fiatlarındaki yükselişten dolayı inşaatın iki milyonu müteceviz bir fazlaya sebebiyet verdiği zikrolunabilir. Şimdi istenen 58 milyon sermayeden 14 milyon kadarı esas projede derpiş edilmemiş olan Karabük ihtiyaçları içindir. Bu miktar arasında 5 milyon mütedavil sermaye, 4 milyon şehir inşasına, 2 milyon kadarı bir buçuk veya üç sene müddetle işletme mesuliyetini alacak mütehassıs İngiliz mühendis ve mütehassısları üç-

retlerine, 1 milyon dokuz yüz bin lirası dünya vaziyeti dolayısıyla getirilmesinde zaruret görülen yedek parçaların alınmasına (nakliye gümrük dahil) tahsis olunacaktır. Bu munzam ihtiyaçlar hariç, Karabükün tesis masraflarında ancak 3 milyonluk bir depasman olduğu 31-XII-1938 tarihinde Sümerbankça vaki sarfiyat ile girilmiş taahhüdâtın ileride icab ettireceği teziyat yekûnu ceman 28 milyon liraya varacağı beyan edilmektedir. Bilindiği üzere 2580 ve 3429 sayılı kanunlarla bu işe verilen sermaye 25 milyon liradır. Yer intihabı ve mukaveleye müstenid mecburiyetlerin de Karabük hesablarında tesiri düşünülmalıdır.

Bundan başka A. bendinde bahsi geçen ilâve ve tevsiilerin işletme sermayesi olarak önceden derpiş edilen mikdarları da arttırdığı ifade olunuyor. Dört mensucat fabrikasının mütedavil sermayelerinde yapılmış olan teziyat nisbetleri de bu zarureti göstermektedir.

Filhakika Bakırköy, Kayseri, Ereğli ve Nazilli fabrikalarının işletme sermayelerini ilk keşiflere nisbetle 2 milyon 400 bin lira arttırmak lâzım gelmiştir.

Esasen yukarıda zikri geçen beş yıllık plân raporlarında (geçecek beş sene zarfında cihan fiatlarındaki tahavvüller veya sair sebeplerle tesisatın hakikî baliğleri ile ilk tahminler arasında fark tahaddüs edecek olursa bunun Sümerbank tarafından telâfisi icab edecektir) deniliyor. (Sahife -45) bu mülâhaza aynı raporda, Rus kredisinden 10 milyona çıkacağı tahmin edilen mensucat sanayii hariç ve demir sanayii için 10 milyon dahil olmak üzere beş yıllık plânın tamamı için istenen 32 buçuk milyon lira vesilesile tasrih edilmektedir. Karabük mukavelesinde de katiyet sadece 15 nci maddedeki İngiliz malzemesi bedeline inhisar etmiş ve fabrikaların tesisine dair mahallî sarfiyat ile Türk işçiliğine aid masarif burada edinilen malûmata istinaden (ancak bir tahmin olarak) ileri sürülmüştür. (23 teşrinievvel 1936 tarihli teklifname, madde 2, sayfa 85)

Bu münasebetle Encümenimizde bir suale cevab veren İktisad vekili ilk keşiflerle tesislerin hakikî baliği arasındaki farkları zarurî telâkki etmek lâzım geldiğini söylemiş ve misal olarak Çatalağzı limanı için 11 milyon 750 bin lira düşünülmüş ve ikinci dört senelik plân o yolda kaydedilmiş olduğu halde tedkik edenlerin 18 milyona çıkacağına dair ifadelerini nakletmiştir.

C - Sanayileşme programlarımızın muayyen zaman merhaleleri içinde süratle başarılması da sanayi tesislerimizin pahalıya mal olmasında az çok âmil olmuştur. Meselâ, Kayseri fabrikası gibi büyük bir eserin 14 ay gibi kısa bir zamanda kurulması icab etmiştir.

Teknik ve malî keyfiyet bakımından bu işlerde acemi ve yeni olan memleketimizi, biran evvel, ham madde yetiştirici ve ecnebi mamulâtına pazar olmaktan çıkarmak zarureti muvacehesinde idik. Bir yandan sanayi dünyasının umumî temayülleri, diğer yandan iktisadî buhran içinde tediye muvazenesini düzeltip türk parasının istikrarını korumak ve kıymetten düşen ham maddelerimize emin ve devamlı bir mahreç yaratmak ihtiyacıdır ki süratle ve Devletin müdahalesile memleketi kendisine elzem bir sanayi cihazına malik kılmağı her ne pahasına olursa olsun bize emretmiştir. Beş yıllık plânın mucib sebepleri kimsenin itirazı düşünemeyeceği bu iktisadî, siyasî ve hayatî zaruretlerin sarıh bir izahından ibaret bulunduğuna encümenimiz kanidir.

Bu neviden millî mülâhazalar bilhassa fabrika yerlerinin tayininde, kurulacak müesseselerin ham madde, muharrik kuvvet, nakil vasıtaları, işçi bulmak gibi ekonomik ve teknik şartların kısmen ihmaline müessir olmuş sayılabilir. Bu yüzden maliyet fiatlerinin dahi - inşa ve tesis işleri gibi - pahalılaşacağı şüphesizdir.

Fakat buna mukabil yeni sanayileşmenin nimetlerinden hüera memlekét köşelerini de faydalandırmak, ziraat hayatımıza yeni kazanç kaynakları yaratmak ve köylümüzün satın alma ve istihlâk kudretlerini arttırmak, nihayet kesif sanayiın bazı memleketlerde gördüğümüz sosyal mahzurlardan millî bünyemizi korumak gibi müsbet faydalara teveccüh edildiği de muhakkaktır. Bir misal :

Sümerbank fabrikalarının 1937 yılında iç piyasadan satın aldığı yerli ham maddelerin bedeli 7 milyon lira, işçi ücreti ve maaş olarak ödediği 4 milyon liradır.

Kâğıd ve icabında dumansız barut imaline de yarayan sellüloz ve demir sanayii gibi mevzular da millî müdafaa kaygılarının göz önünde tutulduğu anlaşılmıştır. Ham maddesi henüz memlekette yetişmemekle beraber teessüsleri halinde ibtidai maddelerinin yetiştirilmesi mümkün olan

sanayi (merinosculuğu teşvik için) 2262 sayılı kanunun ikinci maddesinde derpiş edilmiş bulunmaktadır.

Yukarıda izah edilen teknik şartlar (işçi yokluğu hariç) yanında maliyet fiatları üzerinde ağır basan diğer bazı âmilleri de mütalea etmek faydasız olmayacaktır. Bunlar başlıca finansman şartlarına ve Sümerbank evlerinin işletme tarzına taallük etmektedir.

1 — Beş yıllık plân için 3580 ve 3249 sayılı kanunlarla sermaye olarak tahsis edilen 57 milyon liranın maliyece sureti temini Sümerbanka nazaran, aşağıdadır :

Lira	
3 234 937	1934 - 1937 sermaye faizi
401 505	1934 kârından ilâve
16 305 768	1934 - 1939 senelerinde Hazinesin nakden tevdiatı sermayeye mahsuben
3 170 690	Kayseri makineleri Rus kredisi
3 016 593	Nazilli makinelerinin Rus kredisi
100 000	Rus kredisinden istimal edilebilecek azamî miktar
17 331 248	Karabük Hazine bonolarından
8 800 000	Maliyenin avalı ile iskonto ettirilen bonolar
<hr/>	
52 360 741	
4 639 259	Daha temini mümkün olan
<hr/>	
57 000 000	
<hr/>	

Görülüyor ki maliyemiz gerek 2580 sayılı kanunun 3 ncu maddesi uyarınca gerek 3249 sayılı kanunun 3 ncu maddesile demir sanayii için 20 milyon liraya kadar bono ihracı salâhiyetini kullanılarak ve nihayet 2262 sayılı Sümerbank kanununun 14 ncu maddesinde kâr üzerinden tefriki lâzım % 6 sermaye faizini bankaya bırakarak kendisine düşeni yapmıştır. Bunların mühim bir kısmı müteakib senelerde tediyesi Hazinece deruhde edilmiş makine ve tesisat kredilerine müteallik olmasına nazaran beş yıllık plân için tesise ve işletmeğe tahsisi gereken paraların banka eline geçmesi işin sürati ve hacmi ile mütenasib olmadığı beyan edilmektedir. İmkânlarla ihtiyaçlar arasındaki farkın millî kredi piyasasından kısa vadeli ve vasatî % 7,5 gibi ehemmiyetli bir faizle tedarik olunabilen paralarla karşılandığı anlaşıl-

maktadır. 1938 de muhtelif bankalara verilen faiz yekûnu bir milyon yüz yetmiş iki bin liradır. Sanayie yatırılan paraların az faizli ve uzun vadeli kredilerle temini başka memleketlerde bilhassa dikkat edilen hususlardır. İlk fırsatta bir konversiyon yapılarak bu maksadın elde edilmesi temenniye değer.

2 — Sümerbankın 3460 sayılı kanun uyarınca fabrikalarını hususî hukuk hükümlerine göre idare olunan malî ve idarî muhtariyete malik ve mesuliyetleri sermayelerile mahdud ticarî müesseseler haline iğraf etmesi lâzımdır. Bu karakteri iktisab etmiş sayılabilecekleri ifade olunmakla beraber Encümenimiz bu muhtariyetin filî bir mahiyet almasında ve Sümerbankın kurucu, finans edici, rehber ve kontrolcu vasıflarına uygun teşkilât ile kendisini teşhiz edib fabrikalardan her birini kendi ihtiyaçlarını temin ve piyasa zaruretlerini takib için merkeze danışmaktan müstağni bir vaziyete mazhar etmesinde büyük fayda olduğuna kanidir.

3 — Maliyet fiatlarının yüksekliğinde yetişmiş işçi bulunmamasının ve işçilerin az çok mevsimci oluşlarının da rölü söylenmiştir.

Encümenimiz, bilfarz Kayseri fabrikasının 30 milyon metre yerine senede 18 milyon metre istihsalâtta bulunmasını, az miktarda mamul hac-

mine ağır amortisman isabet edeceğinden, izalesi lâzım bir anormal vaziyet addetmektedir. Maliyet fiatlarının tedkikinden unumî masrafların da yüksekliği dikkati celbetmiştir.

Bu mülâhaza ve temennilerle beraber encümenimiz kanun lâyihasını Hükûmetin teklifi veçhile aynen kabule karar vermiştir.

Bu mazbata muharriri istenen 58 milyon liranın sermaye halinde değil avans veya ikraz olarak verilmesinin daha doğru olacağı mütaleasında bulunmuş, hattâ kabilsen hakikaten amorti edilmek lâzım gelen mikdarlarla bu neviden olmayan mikdarların tefriki, müstehlik lehine alınmak icab eden tedbirlerden olduğunu ileri sürmüştür. Hükûmet bu fikri tedkike lâyık bulmakla beraber halen buna imkân olmadığı cevabını vermiştir.

Havalesi uyarınca Bütçe encümenine gönderilmek üzere Yüksek Reisliğe arz olunur.

Maliye E. Reisi N.	M. M.	Kâtib
İstanbul	Rize	Rize
A. Bayındır	K. Kamu	K. Kamu
Bursa	Erzurum	
Dr. G. Kahraman	Münir H. Göle	
İzmir	Kırklareli	Van
Kâmil Dursun	Hamdi Kuleli	İbrahim Arvas

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
Mazbata No. 99
Esas No. 1/125

5 - VII - 1939

Yüksek Reisliğe

Sümerbank sermayesine 58 000 000 lira ilâvesine dair olup Başvekâletin 8 - V - 1939 tarih ve 6/2351 sayılı tezkeresile Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası İktisad ve Maliye encümenleri mazbatalarile birlikte encümenimize havale buyurulmakla lâyiha ve mucib sebepleri İktisad ve Maliye vekilleri huzurlarile tedkik ve müzakere edildi.

Encümenimiz mezkûr lâyiha ile talep edilen tahsisatın mahiyetleri itibarile muhtelif mevzulara ayrıldığı görürken bunların her birinin ayrı ayrı mütaleasile ihtiyacın tesbit edilmesi-

ni zarurî bulmuş ve mesaisini bu noktalar üzerinde teksif etmiştir.

Mevzubahs tahsisatın taallük ettiği mevzular şu suretle tedkik edilmiştir:

A) İlk beş senelik sanayi programı ile kurulacak olan sanayi için Hükûmet tarafından tesbit edilen sarfiyat tahminatı ve bu fabrikaların kuruluş ve tahakkukunda sarf ve taahhüd edilen hakikî mikdarlar ve tahminat ile tahakkukat arasındaki farklar (A. bendindeki tablonun müfredatı (1) numaralı cedveldedir).

B) Tahsisat depasmanları,

C) İlk beş senelik sanayi programını dahilen o programa ilâve edilen mevzular :

- D) Karabük ihtiyaçları,
E) Mütedavil sermaye meselesi,

F) Depasmanlar, Karabük ihtiyaçları, sanayi programına ilâve edilen işler ve mütedavil sermaye ihtiyaçlarına göre encümenimizce tes-

bit edilen son vaziyet,

H) Encümenimiz tarafından kanun lâyihasında yapılan tadiller ve mucib sebepleri,

Bu mevzuları sırasile arzederiz :

A) İlk beş senelik sanayi programına dahil mevzulardaki tahmin, tahakkuk ve farklar :

	<u>Tahakkuk</u>	<u>Tahmin</u>	<u>Fark</u>
1) Birinci beş senelik sanayi programına göre mukayese	38 986 983 [1]	19 410 000	19 576 983
2) Karabük demir sanayiinden alınan netice	27 886 214	25 000 000	2 886 214
3) Malatya fabrikasına iştirak	1 666 000	811 000 [2]	855 000
	<u>68 539 197</u>	<u>45 221 000</u>	<u>23 318 197</u>

Beş senelik sanayi programının tahminatı ile tatbikat netayici arasındaki farklar üzerinde lâyük olduğu kadar incelemiş ve kendisine Hükümetin yaptırıldığı ilk tahminlerin esaslı ve mufassal bir etüde istinad etmediği, bunun da sanayileşme hareketinin müstacelen başlanması ve bu yolda alınan kararların bir an evvel filî sahaya intikali zaruretile yalnız muayyen bazı esaslara dayanılarak sadece fabrika binaları ve makine tesisatı gibi hususlar nazarı itibare alınmak suretile yedek santraller, nakliye ücretleri, iltisak hakları, iskeleler ve fabrikalar dahilindeki yollar, nakil tesisatı ve amele evleri gibi tefrik kabul etmez, diğer işlerin tahmin harici bırakılmasından ileri geldiği ifade edilmiştir.

Encümenimiz millî sanayimizin kuruluş hareketlerinde elde edilen neticeleri memnuniyetle yad etmekle beraber ilk tahminlerle hakikî miktarlar arasında bulmuş olduğu şayanı dikkat farkları da tebarüz ettirmeği bir vazife bilir. Bu itibarla ilk tecrübe devirlerinde zarurî olarak telâkki edilebilecek bu gibi mühim hata farklarının istikbalde tekerrür etmemesini ve sanayi kuruluş hareketlerinde daha esaslı bir insicamın

tahakkukunu ve İktisad vekâleti ile banka arasında şifahî olarak devam ettiğine yakın hâsıl ettiği münasebetlerin resmî şekillerde mütaamel esaslara rabtı hususunun teminini temenni eder.

B) Tahsisat depasmanları :

2580 numaralı kanunla verilen salâhiyet	42 000 000
3249 numaralı kanunla verilen salâhiyet	15 000 000
	<u>57 000 000</u>

Tahakkuk eden sarfiyat ve taahhüdler 68 539 197
Şimdiye kadar yapılan tahakkuk ve sarfiyata göre depasman vaziyeti

11 539 197

68 539 197

İlk beş senelik programın tahakkuk ettirilmesi için 2580 numaralı kanunla verilen 42 000 000 liralık ve 3249 numaralı kanunla verilen 15 milyon liralık tahsisat yekûnu olan 57 000 000 liraya mukabil Sümerbank 68 539 197 liralık sarfiyat yapmış ve taahhüdata girişmiştir. Buna

[1] Bu rakamların mukayeseleri, bünyelerinde evvelce hesaba dahil edilmiş olan işletme sermayeleri hariç tutularak yapılmıştır. Bundan başka ilk beş senelik programda dahil olup da inşa edilmemiş fabrikalar da hariç tutulmuştur.

[2] Raporda 2 433 000 lira olarak tahmin edilen bu fabrikanın inşaatı üç millî bankanın iştirakile vücade getirilmiş ve Sümerbank üçte bir hisseye sahip bulunmuş olmak itibarile mukayese ona göre yapılmıştır.

nazarın ilk beş senelik sanayi programının tatbiki sahasında kanun bakımından 11 539 197 liralık bir tahsisat tecavüzü husule gelmektedir.

Bundan başka ilk beş senelik sanayi programına dahil olmyan Sivas çimento fabrikası, ikinci İzmit kâğıd fabrikası ve Sapanca su tesisatı için sarf ve taahhüd edilen 6 763 276 lira daha vardır.

Yukarıda zikri geçen 11 539 197 liralık depasman ile birinci beş senelik sanayi programına ilâveten yapılmış olan işler dolayısıyla sarf ve taahhüd edilen 6 763 276 lira ki ceman 18 302 473 liranın Hükümet tarafından istenilen tahsisata dahil bulunduğu anlaşılmıştır. Encümenimiz; kanunlarla verilen salâhiyetler fevkinde çok faydalı ve lüzumlu işlerin dahi kanunî mezuniyetler istihsalinden sonra yapılmasını aynı zamanda riayeti lüzumlu bir malî prensip olmak noktasından da zarurî görmekle beraber memleket hayatında siyasi ve iktisadî bakımlardan vücade getirilen ve tesisleri bütçeye mühim masraflar tahmil eden müesseselerin faaliyetlerini sekteye ugratmamak için bu tahsisatın verilmesini yerinde görmüştür.

C) İlk beş senelik sanayi programını tadilen o programa ilâve edilen mevzular:

Bakırköy bez fabrikasının ikinci tevsi	1 700 000
Ateş tuğlası fabrikası	1 050 000
Kendir ihzar fabrikası	700 000
	<hr/>
	3 450 000

Yukarıda yazılı mevzulardan Bakırköy bez fabrikasının ikinci tevsiini, ateş tuğlası fabrikasının kurulmasını ve kendir ihzar fabrikasının yapılmasını ve bunların istilzam ettiği 3 450 000 liralık tahsisatın kabulünün, Encümenimiz yaptığı tedkikat neticesinde muvafık olacağı kanaatine varmıştır.

D) Karabük ihtiyaçları:
Hükümetin 58 milyon liralık tahsisat teklifinde Karabük demir ve çelik fabrikalarının müstakbel ihtiyaçları için istediği tahsisat 9 058 576 liradır. Encümen, tedkikatı neticesinde İktisad vekili ile de mutabık kalarak, işlerin itmamı bakımından da bir arzuya meydan vermemek şartile, bu mikdarı 6 913 000 liraya tenzil etmiştir.

Bu tahsisatın mühim bir kısmını Karabükte tesis edilecek şehir evleri ve bazı içtimaî tesisler karşılığı teşkil etmektedir. Kurulmakta olan bu

mühim sanayi merkezimizde içtimaî ve shhî şartları cami bir kasabaya lüzum olduğu meydandadır. İnşa edilecek bu binalar meyanında amele ve memur evlerinden başka mekteb, halkevi, postane, belediye binası ve hastane gibi tesisler de dahildir.

E) Mütedavil sermaye :

Muhtelif yeni fabrikalara yatırılan	6 888 559.53
Hali tesisteki fabrikalara yatırılması icab eden	8 300 000
	<hr/>
	15 188 559.53

İlk beş senelik sanayi tesisine müteallik 2580 numaralı kanunda bu tesislerin vücade getirilmeleri için tahsis edilen sermayelerde yalnız tesis ve inşa masrafları düşünüldüğünden işletme sermayeleri hiç hesaba katılmamıştır. Bu itibarla Encümen yaptığı tedkiklerde muhtelif yeni fabrikalara yatırılan işletme sermayelerinin 6 888 559 lira olduğunu tesbit etmiş ve hali tesisteki fabrikalara da yatırılması icab eden işletme sermayeleri mikdarını 8 300 000 lira ki, ceman 15 188 559.53 lira olarak kabul etmiştir.

Sümerbankın ilk hesaplarında 1 881 000 liralık ayrıca tahsisatı icabettiren yedek parçaları Encümen işletme mevzuu ile alâkadar telâkki ettiğinden, hali tesisteki fabrikalara verilecek işletme sermayesi olarak evvelece gösterilen 7 300 000 liraya 1 000 000 lira daha ilâve ederek işletme sermayesi yekûnunu 8 300 000 liraya çıkarmış ve bu suretle 881 000 liralık bir tasarruf elde edilmiştir.

F) Depasmanlar, Karabük ihtiyaçları, sanayi programına ilâve edilen işler, ve mütedavil sermaye ihtiyaçlarına göre encümenimizce tesbit edilen son vaziyet:

Depasmanlar	11 539 197
Programına ilâveten yapılan işler için	6 763 276
Karabükün ihtiyaçları	6 913 000
Birinci programa ilâveten yapılacak işler	3 450 000
Mütedavil sermaye	15 188 559
	<hr/>
	43 854 032

Birinci beş senelik pilânla ilâvelerinin tatbik ve ikmalî ve Sümerbanka tevdi edilen işlerin yapılması için encümenimizin elde ettiği netice yukarıdaki rakamlarla ifade edilmiştir ki bu gün

Sümerbankın bu işleri başarması için kendisine yeniden verilmesi icab eden tahsisat miktarı ceman 43 854 032 lira tutmaktadır. Ancak bu miktardan 15 188 559 lira mütedavil sermaye karşılığının 2262 numaralı kanunun 5 ne maddesile verilen salâhiyet dahilinde temin edilmesi encümenimizce muvafık görüldüğünden bu mikdar; tahsisat yekûnundan tenzil edilmiştir. Bundan başka yine mezkûr kanunun dördüncü maddesile bankaya tahsis edilip henüz Hazince tediye edilmediği anlaşılın 8 283 834 liranın da Maliyece bankaya tediye edilmek suretile bu mevzua karşılık tutulması muvafık görüldüğünden yukarıki yekûndan tenzil edilmek suretile Sümerbankın yeniden sermayesine ilâve edilmesi lâzımgelen tahsisat yekûnu 20 375 639.27 lira olarak tesbit edilmiştir.

Bu tebdillerden sonra sermaye tezyidi suretile ihtiyacın karşılanması için verilmesi icab eden tahsisatın 20 365 473 liradan ibaret olduğu görülmüştür.

2262 numaralı kanunla Sümerbank için kabul edilen itibarî sermaye 20 000 000 olup 2380, 3082 ve 3249 numaralı kanunlarla yapılan ilâvelerle bu itibarî sermaye 80 500 000 liraya çıkarılmıştır.

Bu lâyiha ile Encümenimiz Sümerbank sermayesine 19 500 000 lira daha ilâve suretile bankanın umumî sermayesinin 100 000 000 liraya çıkarmağı muvafık görmüştür. Bu suretle tezyid edilen 19 500 000 lira sermaye ile yukarıda tesbit edilen 20 365 473 liralık ihtiyaç arasındaki farkın ise, lâyihanın ikinci maddesinde tesis edilen fevkalâde ihtiyat sermayesile karşılanarak ihtiyacın tatmin edileceği Encümenimizce derpis edilmiştir.

H) Encümenimiz tarafından kanun lâyihasında yapılan tadiller ve mucib sebepleri :

1) Hükûmetten gelen lâyihanın birinci maddesinde Sümerbankın sermayesine ilâve edilmek istenilen mikdar 58 000 000 liradır. Encümenimiz bu mikdarı 19 500 000 lira olarak tesbit ve kabul etmiştir.

Hükûmetin istediği 58 000 000 liradan 8 000 000 lirası Vekiller Heyeti kararile motor fabrikasının Millî Müdafaa vekâletince kurulması tensib edildiğinden tenzil edilmiştir. 6 145 968 lira da encümen tarafından hesaplar üzerinde yapılan ve yukarıda izah edilen sebepler dolayısıyla tasarruf edilmiştir. Yine bu

miktardan 15 188 559 lirası mütedavil sermaye olup 2262 numaralı kanunun 5 ne maddesine göre temin edilmesi muvafık görüldüğünden bu mikdar dahi tenzil edilmiştir. Yukarıda izah edildiği veçhile ilk 20 000 000 liralık itibarî sermayenin henüz tediye edilmeyen 8 289 834 lirası Maliyece temin edilmek suretile ihtiyaçların buna tekabül eden kısmı karşılanacağından bu mikdarın da talep edilen sermaye tezyidi mikdardan tenzili muvafık görülmüştür.

Bu suretle bakiye ihtiyaç miktarı 20 375 639 lira olarak tesbit edilmiş ve bunun 19 500 000 lirasının sermaye tezyidi suretile temini ve arasındaki 875 639 lira farkın da yukarıda izah edildiği gibi lâyihanın ikinci maddesile temin edilmesi muvafık görülerek madde ona göre yazılmıştır.

II) Hükûmet lâyihasının ikinci maddesi Sümerbankın taahhüd salâhiyetini birinci maddeye atfetmektedir. Encümenimiz birinci maddeyi yukarıda arzedilen mucib sebeplerle değiştirmiş olduğundan bu maddenin yazılış şeklini de değiştirmiş ve taahhüd mikdarını ilâve ettiği yeni sermaye ile ilk sermayeden istimal edilmemiş olan ve yukarıda birinci madde ile sanayi programlarına tahsis olunan mikdarın yekûnu dahilinde kalmak üzere tesbit etmiştir.

Bundan başka sanayi kuruluş işlerimizde herhangi bir mecburiyet karşısında bir tahsisat tecavüzü meydana gelmemek için Hükûmete kârların bir kısmından fevkalâde ihtiyat sermayesi tesisine ve aynı zamanda bir taahhüd marjının karşılanmasına da imkân verilmiş ve maddeye bunun için bir hüküm ilâve edilmiştir.

III) Hükûmet lâyihasının üçüncü maddesinde 2262 numaralı kanunun beşinci maddesinde yazılı salâhiyetin bir misli tezyid edilmesi teklif edilmiştir. Encümenimiz bu salâhiyeti sermaye ile takyid etmeği muvafık gördüğünden bu mikdarı banka sermayesinin yüzde ellisini geçmemek üzere tesbit etmiş ve maddeyi ona göre yeniden yazmıştır.

Bu esaslar dairesinde hazırlanan kanun lâyihası müstacelen müzakere edilmek dileğiyle Umumî Heyetin tasvibine arzedilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulmuştur.

Reis	Reis V.	Bu M. M.
İsparta	Kayseri	Kütahya
Mükerrem Ünsal	F. Baysal	A. Tiridoğlu

Kâtib			Konya	Kocaeli	Malatya
İstanbul	Bolu	Diyarbakır	<i>R. Türel</i>	<i>A. S. Akbaytuğan</i>	<i>M. Öker</i>
<i>F. Öymen</i>	<i>Dr. Zihni Ülgen</i>	<i>R. Bekit</i>			
Elâzığ	Gümüşane	İstanbul	Maraş	Mardin	Ordu
<i>M. F. Altay</i>	<i>D. Sakarya</i>	<i>G. B. Göker</i>	<i>M. Bozdoğan</i>	<i>R. Erten</i>	<i>H. Yalman</i>
Kastamonu	Kayseri	Kırklareli	Yozgad	Yozgad	Trabzon
<i>T. Coşkan</i>	<i>S. Serim</i>	<i>Ş. Ödül</i>	<i>A. Sungur</i>	<i>Sırrı İçöz</i>	<i>Sırrı Day</i>

[1] NUMARALI CEDVEL

Birinci beş senelik sanayi programı mucibince vaki sarfiyat ile plândaki tahsisatın mukayeseli cedveli

	Tahakkuk eden			Sarfiyat yekûnu	Plândaki		Plân yekûnu	Eksik	Fazla
	Bina ve arsa	Makine ve tesisat			Bina ve arsa	Makine ve tesisat			
Bakırköy	310 739 94	830 019 51	1 140 759 45	325 000	625 000	950 000		190 759 45	
Kayseri	2 150 763 20	6 316 500 59	8 467 263 79	1 172 000	2 970 000	4 142 000		4 325 263 79	
Nazilli	1 896 076 19	5 477 425 68	7 373 501 87	1 048 000	2 320 000	3 368 000		4 005 501 87	
Ereğli	1 274 892 44	2 886 740 77	4 161 633 21	1 030 000	2 755 000	3 785 000		376 633 21	
Merinos	2 058 456 17	2 531 234 61	4 589 690 78	300 000	550 000	850 000		3 739 690 78	
Birinci kâğıd	1 276 112 17	2 928 547 03	4 204 659 20	1 250 000	1 800 000	3 050 000		1 154 659 20	
Gemlik	895 688 82	1 568 276 70	2 463 965 52	110 000	250 000	360 000		2 103 965 52	
Sellüloz	884 513 53	1 483 555 48	2 368 096 01	225 000	700 000	925 000		1 443 069 01	
Hamız kibrit ve süperfosfat	900 000 00	1 260 813 00	2 160 813 00	170 000	600 000	770 000		1 390 813 00	
Klor	600 000 00	1 456 628 00	2 056 628 00	350 000	860 000	1 210 000		846 628 00	
	12 247 242 46	26 739 741 37	38 986 983 83	5 980 000	13 430 000	19 410 000		19 576 983 83	
Malatya (İştirak hissesi)			1 666 000 00						
Talebe (tahsisatı 500 000 liradır)			591 959 00						
			41 244 942 83						

(S. Sayısı : 200)

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Sümerbank sermayesine 58 milyon lira ilâvesine dair kanun lâyihası

MADDE 1 — 2580, 3082 ve 3249 sayılı kanunlarla Sümerbanka verilen sermayeye, esasları İcra Vekilleri Heyetince tesbit olunan sanayi programlarının tahakkuku için, 58 000 000 elli sekiz milyon lira daha ilâve olunmuştur.

MADDE 2 — Sümerbank bu kanun ile ilâve edilen sermaye miktarını geçmemek üzere taahhüde girişmeğe mezundur. Bu sermaye 2580 numaralı kanunun 3 ncü maddesindeki esas dahilinde temin olunur.

MADDE 3 — 2262 numaralı kanunun 5 nci maddesinde yazılı salâhiyet haddi iki misline çıkarılmıştır.

MADDE 4 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 5 — Bu kanunun icrasına Maliye ve İktisad vekilleri memurdur.

28 - IV - 1939

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Dr. R. Saydam	T. F. Sılay	N. Tınaz
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
Fayik Öztrak	Ş. Saracoğlu	F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V. ve G. İ. V. V.
Yücel	A. F. Cebesoy	H. Çakır
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş		Muhlis Erkmen
Mu. Mü. V.		Ti. V.
A. Çetinkaya		C. Erçin

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Sümerbank sermayesine 19 500 000 lira ilâvesine ve 2262 sayılı kanunda bazı değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası

MADDE 1 — 2262, 2580, 3082 ve 3249 sayılı kanunlarla Sümerbanka verilen sermayeye 19 500 000 lira daha ilâve edilmiştir.

Bu sermaye 2580 sayılı kanunun üçüncü maddesindeki esaslar dahilinde temin olunur.

MADDE 2 — Esasları İcra Vekilleri Heyetince tesbit olunan sanayi programlarının tahakkuku için Sümerbanka verilmiş olan taahhüd salâhiyeti 28 666 000 lira tezyid edilmiştir. Şu kadar ki İcra Vekilleri Heyetinin tasvibile banka, muhassas sermayesinin yüzde beşine kadar munzam taahhüdlere girişebilir. Bu takdirde buna tekabül eden mikdara balığ oluncaya kadar kârlarından yarısı fevkalâde ihtiyat sermaye olarak bankaya bırakılır.

MADDE 3 — 2262 sayılı kanunun beşinci maddesinde yazılı 20 000 000 liralık had bankanın tahsis edilmiş sermayesinin yarısı olarak tadil edilmiştir.

MADDE 4 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 5 — Bu kanunun icrasına Maliye ve İktisad vekilleri memurdur.